

Pitkäsuo-Särkântakasen Natura2000-alueen läheisten soiden lakkisienikartoitus Sotkamossa 2017

Hydrologia-LIFE (LIFE16NAT/FI/000583)

Katri Kokkonen

JOHDANTO JA MENETELMÄT

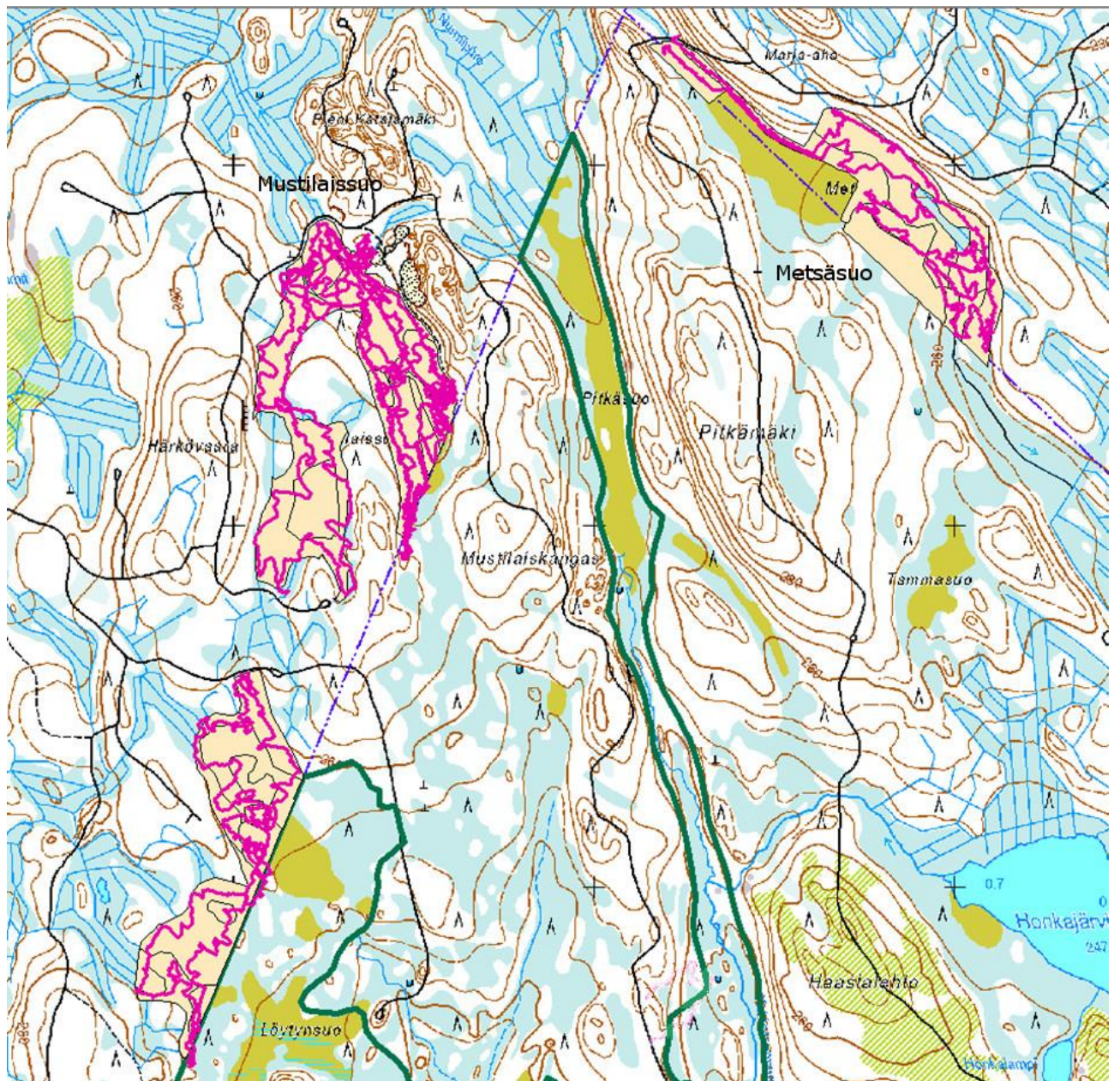
Kartoituksen tavoite ja tarkoitus

- Kartoituksen tavoitteena oli selvittää harvinaisten tai arvokasta elinympäristöä indikoivien suursienten, erityisesti helttasienten ja tattien, esiintymistä Rautavaaran Pitkäsuo-Särkântakasen Natura2000-alueen lähellä sijaitsevilla kolmella ojitetulla suolla. Raportin tuloksia hyödynnetään Natura2000-alueen ennallistamisen ja hoidon suunnittelussa ja toteutuksessa. Raportti on tuotettu EU:n LIFE-rahoituksen tuella Hydrologia-LIFE -hankkeessa.

Kartoituskohde ja -menetelmät

- Rautavaaraan rajautuvat, Sotkamossa sijaitsevat kolme kartoitussuota, Metsäsuu, Mustilaisuon ja Löytynsuon viereinen suo, on kuvattu Kartassa 1. Karttaan on merkitty myös GPS-laitteen tallentamat reitit. Metsäsuolla näkyy vain toisen kartoituskerran reitti, koska ensimmäisellä kerralla jälki ei tallentunut. Reitti oli siellä molemmilla kerroilla suunnilleen samanlainen.
- Kartoitin Metsäsuon ja Mustilaisuon kahteen otteeseen: Metsäsuon 21.8. ja 27.9., sekä Mustilaisuon 25.8. ja 28.9.2017. Löytynsuon viereisen suon kartoitin kerran, 27.8.2017. Ensimmäisellä kerralla kartoitin Metsäsuota n. 8 h ja toisella kerralla 6.5 h. Mustilaisuota kartoitin ensimmäisellä kerralla n. 9 h, ja toisella kerralla 6.5 h. Löytynsuon viereistä suota kartoitin 5 h. Kartoitukset keskittyivät ojanvarsiin erityisesti toisella käyntikerralla. Merkitsin muistiin kohtaamiani tavallista harvinaisempia tai tunnistamattomia sieniä, rekisteröin niiden sijainnin GPS-laitteella (Garmin GPSmap 64s), ja keräsin näytteitä. Lisäksi huomioin kasvillisuutta ja oijen tilaa.

- Kuivanäytteitä määritin mikroskoopilla ja kirjallisuuden avulla. Muutamia näytteitä vertasin Turun yliopiston kasvimuseon kokoelmanäytteisiin, ja muutamasta kiinnostavasta näytteestä tein DNA-analyysin. Tutkin kaikki näytteet, mutta joitakin jäi määrittämättä.
- Tavallista harvinaisempien sienilajien sijaintitiedot on tallennettu liitteenä olevaan Excel-taulukkoon.
- Lajien yleisyysarviot perustuvat kirjoihin Funga Nordica (2008), Suomen helttasienten ja tattien ekologia, levinneisyys ja uhanalaisuus (2005), The genus *Mycena* s.l. (2016), ja omaan kokemukseen. Sienten indikaattoriarviot perustuvat kirjaan Sienet ja metsien luontoarviot (2014). Nimistö on Funga Nordican (2008) mukainen.

Kartta 1. Kartoitusalueet (vaaleanpunaiset alueet) ja kuljetut reitit (violetti).

TULOKSET

Lajihavainnot

- Sieniä esiintyi kaikilla kerroilla vähän. Merkittävimmät lajihavainnot ovat Taulukoissa 1-3. Niiden ja muiden tavallista harvinaisempien lajien koordinaatit ovat liitteenä olevassa Excel-taulukossa. Sijainnit näkyvät Kartoissa 2-4.
- Uhanalaisia tai silmälläpidettäviä sienilajeja ei havaittu. Sienilajistoltaan arvokkain suo oli Mustilaisuus, ja erityisesti sen lettorämeinen kaakkoisosa. Siellä arvokkaaseen sienilajistoon kuuluivat harvinainen katkeroseitikki, levinneisyydeltään puutteellisesti tunnetut, mutta luultavasti harvinaiset silmärusokas ja kirjoseitikki, sekä harvinaisehko pohjantähtimalikka. Silmärusokas on löydetty vain muutamalta paikalta Suomessa kalkkipohjaisista habitaateista. Kolme viimeksimainittua sienilajia kasvoivat lähekkäin umpeenkasvaneen ojan vieressä. Samalla kohtaa ojan pohjalla oli yleisehköä kosteikkolajia keltanupikkaa. Suon kaakkoiskulmasta pohjoiseen kasvoi ojassa nororuostehelppä, arvokkaan kosteikon ilmentäjälaji. Suon pohjoisosassa, ojan viereisessä penkassa kasvoi pahkarusokas, myöhäinen ja puutteellisesti tunnettu laji. Muut Mustilaisuus huomionarvoiset sienesiintymät sijaitsivat ojista erillään. Rautavaaran rajalla, ojen eteläpuolella sijaitsi arvokas kosteikko, jossa kasvoi mm. vanhoja raitoja. Siellä esiintyivät harvinaisehko kuusivaltaisten lehtojen indikaattori nuijaseitikki, yleisehkö luonnontilaisten kuusivaltaisten metsien indikaattori korpivoirusku, ja yleisehkö arvokkaiden kosteikkojen indikaattori tihkurisakas. Korpivoirusku esiintyi myös Mustilaisuus pohjoisosassa ojen välisellä alueella. Sen lähetyvillä oli taigahapero, jonka on myös katsottu ilmentävän luonnontilaisia kuusikoita sekä arvokasta kosteikkoa. Puutteellisesti tunnettu vankkatäpläseitikki tai sen lähilaji (*C. cf. herpeticus*) kasvoi lähellä avosuota. Lähteiköllä esiintyi puutteellisesti tunnettua, mutta luultavasti yleisehköä tihkutympöstä ja keltanupikkaa.
- Mustilaisuolla havaittuja yleisehköjä tai yleisiä lajeja olivat mm. suotatti (*S. flavidus*), punaonttotatti (*S. asiaticus*) istutettujen lehtikuusien vieressä, punahiippo (*Mycena rosella*) lettorämeellä, punakirjoseitikki (*C. spilomeus*) lettorämeellä, haisurusokas (*E. nidorosum*), sammaltypönen (*Hebeloma incarnatum*), pattitympönen (*H. leucosarx*), setriseitikki (*C. subtortus*), näädänrisakas (*I. castanea*), rahkakynsikäs (*Lyophyllum palustre*), *Galerina cephalotricha* ja *G. hybrida* -nääpikät, sekä kangasnääpikkä (*G. atkinsoniana*). Runsaimpia sieniä olivat punavyöseitikki (*C. armillatus*), pelargoniseitikit (*C. flexipes* coll.), kangasrusku (*L. rufus*), lohisieni (*Laccaria laccata*), keltahapero (*R. claroflava*), isohapero (*R. paludosa*), viitapalsamirusku (*L. glyciosmus*), nuppijalkarisakas (*I. napipes*) ja ruostekärpässi (*Amanita fulva*).
- Metsäsuon ojitetut alueet olivat yleisesti ottaen tiheähköä nuorta metsää eikä siellä havaittu harvinaisia sieniä. Rehevimpiä olivat suon reunaosat. Metsäsuon ehkä erikoisimmat lajit olivat kaksi puutteellisesti tunnettua, mahdollisesti harvinaista hiiphoa: hiirenhiippo (*Mycena latifolia*) ja liilahiippo (*M. pearsoniana*). Edellinen kasvoi puron lähellä ja jälkimmäinen suon laidassa melko lähellä ojaa. Hiirenhiippo on aiemmin löydetty Suomessa vain Etelä-Suomesta. Myös havaittu täplähiippo on yleisempi etelässä. Täplähiippo kasvoi koivumaapuulla ojan lähistöllä. Luonnontilaisten kuusivaltaisten metsien indikaattorina pidetty, yleisehkö keltahelppärisakas esiintyi kahdella luonnontilaltaan muuttuneella paikalla: rämeen reunassa tien viereisen ojan penkalla ja keskellä suota ojen lähistöllä. Korpivoirusku kasvoi ojan lähetyvillä suon eteläkärjessä. Veriseitikkiä esiintyi ojan vieressä kahdessa kohtaa nuoressa sekametsässä, vaikka laji yleensä kasvaa vanhoissa kuusikoissa. Ojat olivat yleisesti ottaen melko umpeenkasvaneita, ja niissä kasvoi myös sieniä, kuten yhdellä paikalla havaittu keltanupikka. Outo savuhaperoryhmän laji (*Russula* sp. sect. *Compactae*) kasvoi keskellä katajapensasta puron ja ojan yhtymäkohdan lähellä. Haperotutkija Jukka Vauras arveli sen olevan kuvaamaton laji, jolla ei kuitenkaan olisi indikaattoriarvoa.
- Metsäsuolla havaittuja yleisehköjä tai yleisiä lajeja olivat mm. suotatti, punaonttotatti lehtikuusirinteen alla suon laidassa, haisurusokas, tihkutypönen, pattitympönen, sammaltypönen, hentomalikka (*Clitocybe candicans*), korpirisakas (*I. stellatospora*), karhunsammallahokka (*Hypholoma polytrichi*), suolahokka (*H. myosotis*), jyväsahakas (*Hygrophorus pustulatus*), rusotäpläjuurekas (*Rhodocollybia maculata*), mesinuppiseitikki (*C.*

multiformis), setriseitikki (*C. subtortus*), kosteikkohapero (*R. aquosa*), isohapero (*R. paludosa*), nevanääpikkä (*G. tibiicystis*), hunajanääpikkä (*G. pumila*) ja *G. cephalotricha* -nääpikkä. Runsaimpiin sieniin kuuluivat punavyöseitikki, pelargoniseitikit, keltahapero, kalvashapero, korpiahapero, viitapalsamirousku ja nuppijalkarisakas.

- Löytynsuon viereinen suo vaikutti karuimmalta eikä siellä havaittu harvinaisia sieniä. Korpivoirousku kasvoi suon länsilaidassa ja yleisehkö punalakihelokka (*Pholiota astragalina*) pohjoisosassa. Kahdesta kohtaa löytyi rahkanapalakkia, joka luultavasti on soilla yleinen. Sitä ei kuitenkaan havaittu kartoituksen muilla soilla. Tihkutympöstä löytyi kahdesta kohtaa. Yleisiä lajeja olivat mm. pattitympönen, korpirisakas, rahkakynsikäs, harmaarousku (*L. vietus*) ja *Galerina cephalotricha*. Runsaimpiin sieniin elokuussa kuuluivat punavyöseitikki, isohapero, kangashapero, kosteikkohapero, lohisieni ja ruostekärpässieni.

Taulukko 1. Mustilaissuon merkittävimmät lajihavainnot.

Tieteellinen nimi	Suomenkielinen nimi	Uhanal.lk	Muu status	Runsaus (esiintymät)
<i>Cortinarius caesiostramineus</i>	katkeroseitikki		harvinainen, indikaattoriarvo IA 2	1
<i>Entoloma mutabilipes</i>	silmärusokas		puutteellisesti tunnettu, harvinainen?	1
<i>Cortinarius violaceocinereus</i>	kirjoseitikki		puutteellisesti tunnettu, harvinainen?	1
<i>Cortinarius varius</i>	nuijaseitikki		harvinaisehko IA 2	1
<i>Hygroaster borealis</i>	pohjantähtimalikka		harvinaisehko	1
<i>Naucoria salicis</i>	nororuostehelppä		harvinaisehko, IA 3	1
<i>Entoloma vinaceum</i>	pahkarusokas		puutteellisesti tunnettu, harvinaisehko?	1
<i>Cortinarius cf. herpeticus</i>	vankkatäpläseitikki		puutteellisesti tunnettu, harvinaisehko?	1
<i>Inocybe nematoloma</i>	tihkurisakas		IA 2	
<i>Russula taigarum</i>	taigahapero		IA 1	1
<i>Lactarius tuomikoskii</i>	korpivoirousku		IA 1	2
<i>Mitruula paludosa</i>	keltanupikka		yleisehkö	2
<i>Hebeloma clavulipes</i>	tihkutympönen		puutteellisesti tunnettu	1

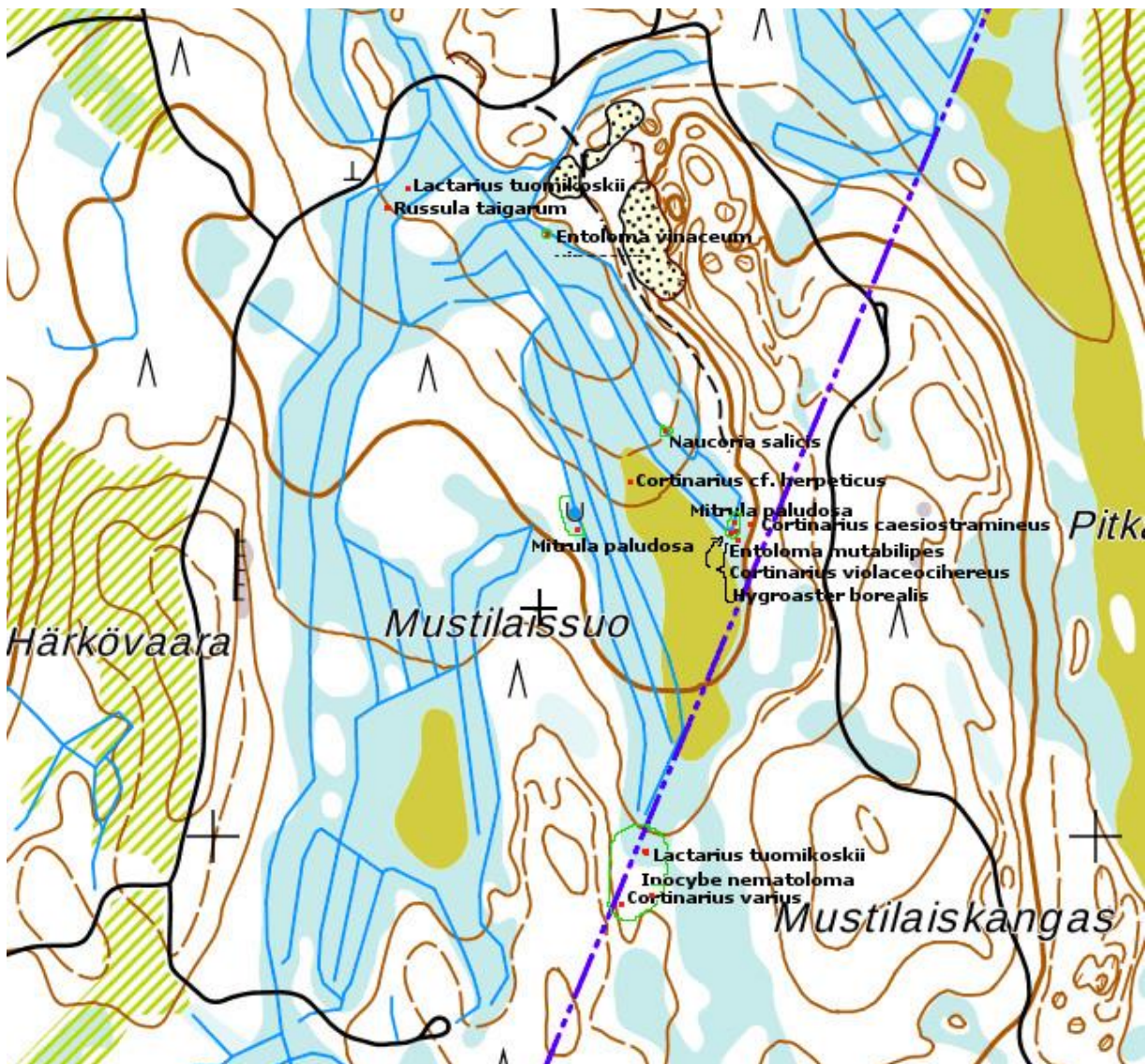
Taulukko 2. Metsäsuon merkittävimmät lajihavainnot.

Tieteellinen nimi	Suomenkielinen nimi	Uhanal.lk	Muu status	Runsaus (esiintymät)
<i>Mycena latifolia</i>	hiirenhippo		puutteellisesti tunnettu, harvinainen?	1
<i>Mycena pearsoniana</i>	liilahippo		puutteellisesti tunnettu, harvinainen?	1
<i>Inocybe relicina</i>	keltahelppärisakas		IA 2	2
<i>Lactarius tuomikoskii</i>	korpivoirousku		IA 1	1

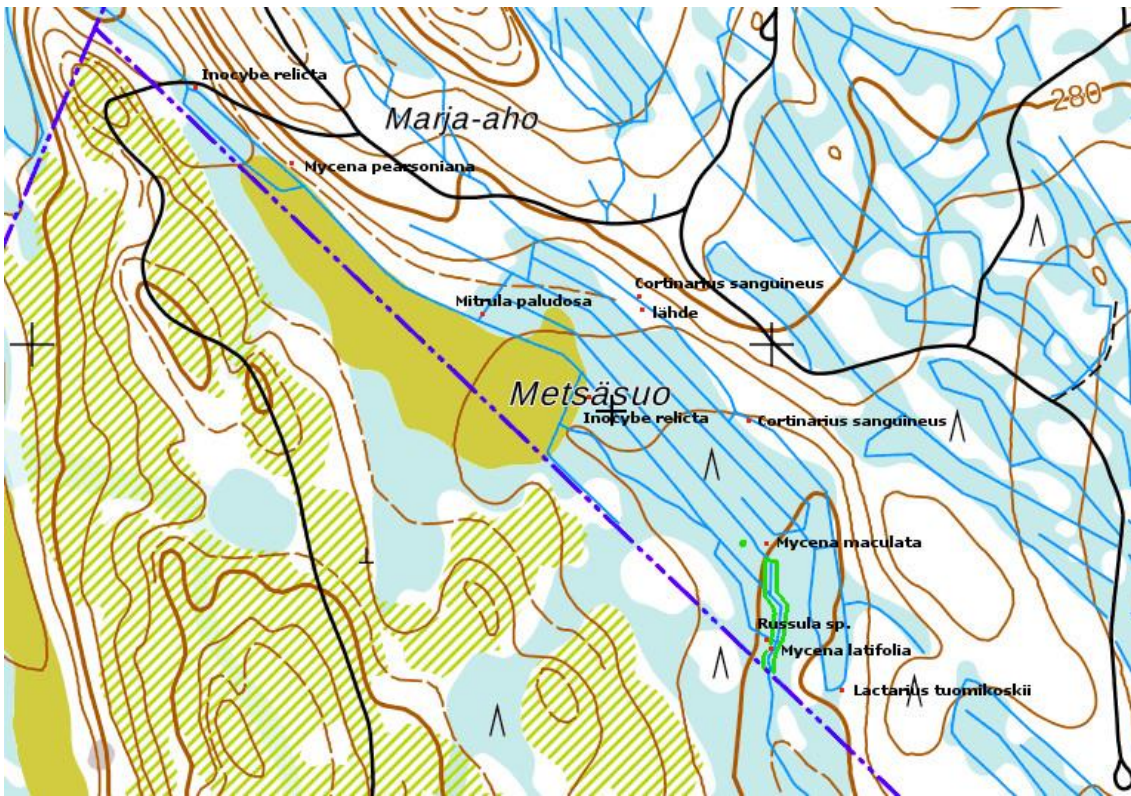
<i>Mycena maculata</i>	täplähiippo		puutteellisesti tunnettu, harvinainen Kainuussa?	1
<i>Mitrlula paludosa</i>	keltanupikka		yleisehkö	1
<i>Cortinarius sanguineus</i>	veriseitikki		IA 1	2
<i>Hebeloma clavulipes</i>	tihkutympönen		puutteellisesti tunnettu	1
<i>Russula sp. sect. Compactae</i>				1

Taulukko 3. Löytynsuon viereisen suon merkittävimmät lajihavainnot.

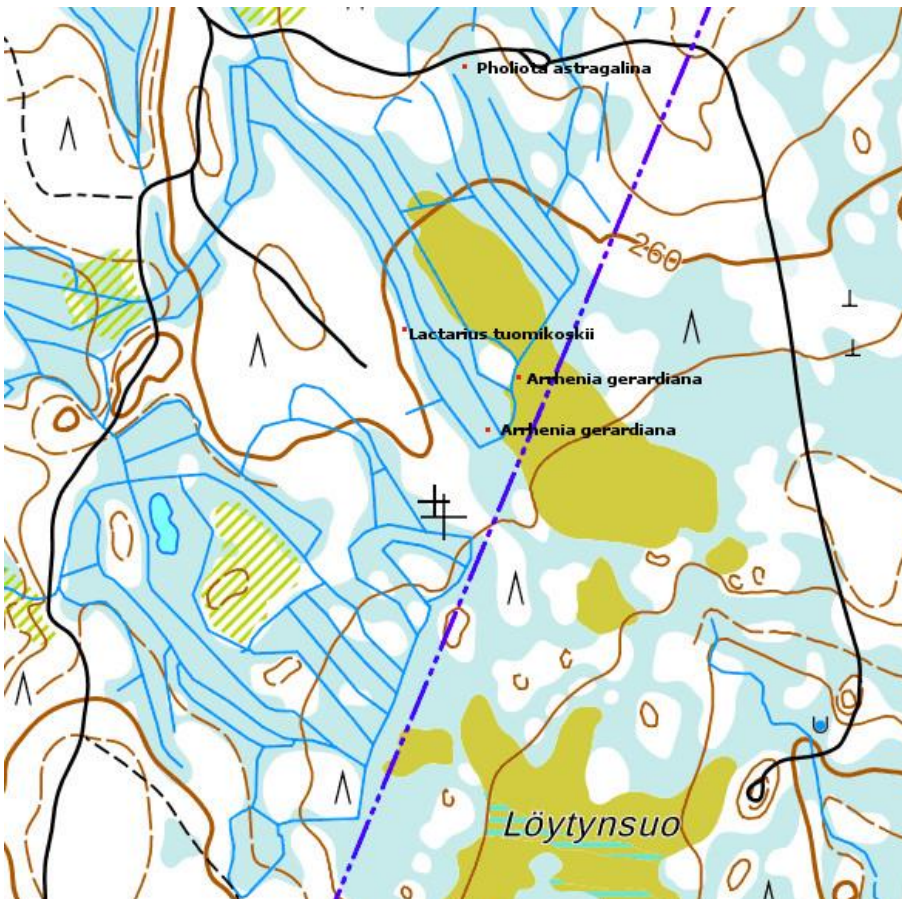
Tieteellinen nimi	Suomenkielinen nimi	Uhanal.lk	Muu status	Runsaus (esiintymät)
<i>Lactarius tuomikoskii</i>	korpivoirusku		IA 1	1
<i>Pholiota astragalina</i>	punalakihelokka		yleisehkö	1
<i>Hebeloma clavulipes</i>	tihkutympönen		puutteellisesti tunnettu	2
<i>Arrhenia gerardiana</i>	rahkanapalakki		yleinen?	2

Kartta 2. Mustilaisuon merkittävimmät sieniesiintymät (punaiset pisteet). Mahdollisissa toimenpiteissä huomioitavia paikkoja ympäröity vihreällä.

Kartta 3. Metsäsuoan merkittävimmät sienesiintymät ja lähteen sijainti (punaiset pisteet). Purot merkattu vihreällä.

Kartta 4. Löytynsuoan viereisen suon merkittävimmät sienesiintymät (punaiset pisteet).

HOITO YM. SUOSITUKSET

- Suot olivat tiheään ojitettuja, joten ojien umpeuttaminen vaikuttaisi luultavasti edullisesti luonnontilaan ja sienilajistoon, vaikka ojat olivatkin yleensä melko umpeenkasvaneita.
- Mustilaissuon kaakkoiskulman letolla oja oli kasvanut umpeen ja sen vieressä oli arvokas sienilajisto (Kartta 2), joten ainakin siinä oja tulisi jättää ennalleen. Siitä pohjoiseen suon laitaajan itäpuoli oli jonkin matkaa myös lettoa, jota tulisi varoa vahingoittamasta. Samaten lähteikköä ja eteläosassa olevaa kosteikkoa (Kartta 2) tulisi varoa. Suotavaa olisi myös, jos ojien nororuosteheltiltä- ja pahkarusokas-esiintymät säilyisivät.
- Metsäsuolla oli pieni karttaan merkitsemätön lähde (Kartta 3, koord. 63,75148; 28,37451, n. 6 m ojaan), jota tulisi varoa turmelemasta. Eteläosassa kartan oja oli osan matkaa puro, ja siitä pohjoiseen ojien välissä oli myös pieni puro (Kartta 3), jotka jätettävä ennalleen. Suon koillislaita ojan ja Marja-ahon rinteiden välissä oli rehevää katajineen, ja siellä esiintyi myös harvinainen liilahiippo, joten aluetta vältettävä turmelemasta.

KIRJALLISUUSVIITTEET

- Aronsen, A. & Læssøe, T. 2016: The genus *Mycena* s.l. Gylling, Denmark.
- von Bonsdorff, T., Kytövuori, I., Vauras, J., Huhtinen, S., Halme, P., Rämä, T., Kosonen, L. & Jakobsson, S. 2014: Sienet ja metsien luontoarvot. *Norrinia* 27: 1-272.
- Hansen, L. & Knudsen, H. (toim.) 2008: *Funga Nordica*. Agaricoid, boletoid and cyphelloid genera. Copenhagen, Denmark.
- Salo, P., Niemelä, T., Nummela-Salo, U. & Ohenoja, E. (toim.) 2005: Suomen helttasienten ja tattien ekologia, levinneisyys ja uhanalaisuus. Kurikka.